

SPRAWOZDANIE Z DEBATY ŚRODOWISKOWEJ

Termin debaty:	22.09.2016
Środowisko osób z niepełnosprawnością:	głuchoniewidomi
Miejsce debaty:	Wrocław
Moderatorzy:	Bieganowska Anna, Lewicki Łukasz, Bernaciak Zdzisław, Jankiewicz Alicja
Ekspert:	Kozłowski Grzegorz
Liczba uczestników:	15

Informacja ogólna o uczestnikach debaty:

Była to jedna z debat środowiskowych realizowanych przez LFOON (Lubelskie Forum Organizacji Osób Niepełnosprawnych - Sejmik Wojewódzki), a poświęconych środowisku osób głuchoniewidomych.

Debata obejmowała swoim geograficznym zasięgiem obszar środowiska osób z niepełnosprawnościami przewlekłymi z województwa dolnośląskiego, opolskiego, śląskiego oraz obecni byli również przedstawiciele z województwa lubelskiego. W debacie uczestniczyli przedstawiciele środowiska tj. członkowie organizacji działających na rzecz osób niepełnosprawnych lub też osoby wskazane przez takie organizacje, jako te, których głos w debacie będzie cennym dla całego środowiska.

Statystyka:

Liczba uczestników:	15
Liczba uczestników z niepełnosprawnością:	8
Procent uczestników z niepełnosprawnością:	53,33%
Liczba kobiet:	10
Procent kobiet:	66,67%
Liczba mężczyzn:	5
Procent mężczyzn:	33,33%

Organizacje, których przedstawiciele wzięli udział w debacie:

- 1) Dolnośląska Jednostka Wojewódzka Towarzystwa Pomocy Głuchoniewidomym we Wrocławiu (11 osób);
- 2) Lubelska Jednostka Wojewódzka Towarzystwa Pomocy Głuchoniewidomym w Lublinie (1 osoba);
- 3) Towarzystwo Pomocy Głuchoniewidomym w Warszawie (3 osoby);

Obszary:

- edukacja, swoboda osobista i mobilność,
- poszanowanie domu i rodziny,
- świadomość otoczenia i empowerment

Wstęp

Uczestnicy debaty to w 53,33% osoby z orzeczonym stopniem niepełnosprawności, co pozwoliło nam na pozyskanie informacji wprost od osób bezpośrednio zainteresowanych prawidłowym wdrożeniem Konwencji oraz wrażliwych na wszelkie przejawy jej łamania. Niestety- środowisko osób głuchoniewidomych nie jest liczne, jak również bardzo utrudnione jest dotarcie do przedstawicieli tego środowiska. Dlatego też nie udało się pozyskać wielu uczestników debaty.

Uczestnicy zostali poinformowani o agendzie spotkania trwającego od 10:00-15:00 (obejmującego dwie przerwy kawowe), które podzielone zostało na trzy bloki:

- 1) pierwsza część poświęcona przedstawieniu uczestników debaty i prezentacji dokonanej przez – p. Grzegorza Kozłowskiego (osobę niepełnosprawną przewlekle- głuchoniewidomego prezesa zarządu Towarzystwa Pomocy Głuchoniewidomym), poświęconej problematyce Konwencji ONZ;
- 2) druga poświęcona grupowemu zdiagnozowaniu przejawów dyskryminacji na podstawie przykładów z życia;
- 3) trzecia to próba wskazania czy dane przejawy naruszeń konwencji mogą zostać uzdrowione wraz z podaniem przykładów.

Również w trakcie przerw kawowych uczestnicy mieli możliwość wymiany poglądów.

Uczestnikom debaty wskazano obszary problemowe (edukacja, swoboda osobista i mobilność, poszanowanie domu i rodziny, świadomość otoczenia i empowerment), co do których toczyła się dyskusja plenarna polegająca na zdefiniowaniu barier i próbach znalezienia rozwiązań. Wypowiedzi dotyczące również innych obszarów tematycznych, jeżeli się pojawiły -zostały również przedstawione w sprawozdaniu we właściwym sobie miejscu.

Obszary

Część I. Art.25 Zdrowie

- a. zakres i przejawy dyskryminacji
- b. identyfikacja barier
- c. przykłady prawidłowych rozwiązań / dobrych praktyk
- d. postulaty, propozycje i rekomendacje

Część II. Art.26 Rehabilitacja

- a. zakres i przejawy dyskryminacji
- b. identyfikacja barier
- c. potrzeby, oczekiwania oraz dążenia środowiska
- d. przykłady prawidłowych rozwiązań / dobrych praktyk
- e. postulaty, propozycje i rekomendacje
- f. Inne zagadnienia

Część III. Art.24 Edukacja

a. ZAKRES I PRZEJAWY DYSKRYMINACJI

Uczestnik X: „**niewidome całkowicie** dzieci idą do tych **szkół integracyjnych** i **nie dają sobie rady**. Nauczyciele są nieprzygotowani do kształcenia takich dzieci. W ogóle dalej, wyżej.. na wyższych stopniach nauki to samo jest i na studiach tak samo jest. Jeżeli my jesteśmy wyedukowani w jakiś sposób, dajemy sobie radę, **ale jeżeli nie jesteśmy wyedukowani w elektroniczny sprzęt itd., itd.**”

Uczestnik X: „jak gdyby **kompleksowe** też **szkolenie tłumaczy-przewodników**, nie rozdmuchane po całym kraju, ale jest **specjalne takie szkolenie**, przygotowanie do pracy z osobą głuchoniewidomą.”

Uczestnik X: „No moim zdaniem najpierw należałoby zacząć od **zmiany nastawienia pewnych osób, które zarządzają jaką taką edukacją**, bo wydaje mi się, że jeszcze za dużo

jest w tym wszystkim takiego archaicznego podejścia do tematu niepełnosprawności.”

b. IDENTYFIKACJA BARIER

- 1) Często niewłaściwy dobór ścieżki edukacyjnej dla osoby niepełnosprawnej- wybór np. szkoły integracyjnej, w której sobie nie radzi;
- 2) Brak kompleksowego, scentralizowanego szkolenia tłumaczy przewodników prowadzi do tego, że nie ma jednolitego standardu usług;

c. POTRZEBY, OCZEKIWANIA ORAZ DĄŻENIA ŚRODOWISKA

Uczestnik X: *„znaleźć się w takim ośrodku [przyp. który kompletuje wszystkie dostępne rynkowe urzędnika i szkoli tłumaczy-asystentów], **choćby na krótko**, żeby można byłoby popracować, jakie ma możliwości, potencjał, gdzie mogłaby **wykorzystać te swoje umiejętności**, inteligencję nabyte w szkole, przedszkolu czy gdziekolwiek, żeby **nauczyła się jak gdyby funkcjonować w tym całym życiu codziennym.**”*

Uczestnik X: *„Przydałoby się bardzo stworzyć takie **możliwości edukowania właśnie urzędników z małych miejscowości**. Tak samo urzędów MOPSu. Edukowanie, prawda, w tych szkołach tak samo. By się przydały takie możliwości, **żeby to było większe udostępnienie, większy przepływ informacji, że coś takiego istnieje**, i żeby te urzędy mogły powysłać do poszczególnych ośrodków, gdzie taka edukacja by się odbywała. I jeszcze mam na myśli... **Mogłaby być taka możliwość edukowania rodzin.**”*

Uczestnik X: *„I myślę, że dla dzieci głuchoniewidomych szkoła **najlepsza** to jest albo **integracyjna, albo specjalna**. Dlaczego specjalna? **Bo tam nauczyciel ma tylko 8 dzieci prawdopodobnie.**”*

Uczestnik X: *„Faktem jest, że integracja itd.- jak najbardziej, **ale żeby mogło, jak to się mówi, opanować wszystkie inne** jak orientacja, poruszanie się, itd., funkcjonowanie w ogóle w życiu, **to jednak w szkołach specjalnych daje.**”*

d. Przykłady prawidłowych rozwiązań / dobrych praktyk

e. **POSTULATY, PROPOZYCJE I REKOMENDACJE**

- 1) Uczestnik X: „Dobrze by było integrować się w danej placówce. I mając **bazę wolontariuszy, tłumaczy-przewodników**, możemy wybrać daną osobę, danego nauczyciela i po prostu inna szkoła, zatrudnić i tak się... czyli **podstawą jest duża baza tłumaczy-przewodników, wolontariuszy, prawda, trenerów**, gdzie w danym mieście ona jest, funkcjonuje i po prostu **oni są na usługach.**”
- 2) Uczestnik X: „Odnosnie **uczenia dzieci w szkołach masowych**, dzieci niepełnosprawnych. Krótko mówiąc **musi być w takiej jednostce nauczyciel, który skończył kurs**, dostosował się, czy surdopedagogikę czy inne jakieś wykształcenie musi mieć, żeby poświęcić dodatkowo godziny. w ramach nadgodzin bym takiemu nauczycielowi dała i indywidualnie”
- 3) Uczestnik X: „**Materiały dydaktyczne, podręczniki i inne pomoce dydaktyczne, które dziecko głuchoniewidome może, człowiek, student.. One musza być przystosowane,**”
- 4) Ekspert: „Tutaj gdzieś padło słowo o tym **asystencie** i jak najbardziej to potwierdzam, bo dla mnie to była podstawa nauki w szkole średniej i na studiach.”
- 5) Ekspert: „, **dostępność i dostosowanie form egzaminów**, zdawania matur i tam innych gimnazjalnych, niegimnazjalnych, jakie są przewidywane. Wiadomo, że musi być tutaj **przewidziany udział sprzętu, czasem asystenta**, czasem jest potrzebny **dłuższy czas**, czy są potrzebne jakieś inne formy. To troszeczkę się już dzieje, ale nie zawsze. czasem nie jest dostrzegany problem jakby takiego mentalnego przygotowania czy szkoły, czy ucznia do takiej innej formy troszeczkę rozliczenia z tej wiedzy, zdania egzaminu, więc ten.. ta sprawa też musi być systemowo jakoś tutaj rozwiązane i regulowane”
- 6) Uczestnik X: „często jest tak, że w szkołach czy różnych tego typu placówkach **jest sprzęt, który nie działa**. Przetarg został wygrany, pieniądze wydane na sprzęt, który **często nie jest adekwatny do celów**, które ma spełniać, także tutaj taki postulat, żeby była **jakaś organizacja, tak?** Jakichś specjalistów, którzy się na tym znają, które właśnie **będą certyfikować taki sprzęt.**”
- 7) Ekspert: „Aha. Jeszcze ta jedna rzecz. Tutaj mówimy czasami kategorycznie dosyć, że taka forma, że inna forma. ...**Żeby był świadomy wybór czy chce być we włączającej, w integracyjnej, w specjalistycznej**, bo są rzeczywiście bardzo różne sytuacje”

f. Inne zagadnienia

Część IV. Art.27 Praca i zatrudnienie

- a. Zakres i przejawy dyskryminacji
- b. Identyfikacja barier
- c. Potrzeby, oczekiwania oraz dążenia środowiska

- d. PRZYKŁADY PRAWIDŁOWYCH ROZWIĄZAŃ / DOBRYCH PRAKTYK
- e. POSTULATY, PROPOZYCJE I REKOMENDACJE
- f. INNE ZAGADNIENIA

Część V. Art.28 Odpowiednie warunki życia i ochrona socjalna

a. ZAKRES I PRZEJAWY DYSKRYMINACJI

Uczestnik X: „*Aparaty słuchowe no... mam akurat wypożyczone, które kosztują 8000. Ja po 1600zł prędej... proszę policzyć ile to miesięcy musiałbym nie jeść, na inne potrzeby, żeby to sobie odłożyć.*”

Uczestnik X: „*jak ludzie mają zakładać małżeństwa, jak mają się wiązać ze sobą, skoro ich na to po prostu finansowo nie stać. Mają do wyboru albo najniższą krajową, albo rentę. I to nie zawsze. Więc jak oni mają sobie znaleźć mieszkanie, jak oni sobie mają zagospodarować wspólne życie, kiedy po prostu obecne środki po prostu gwarantują tak naprawdę jedynie taką vegetację we dwoje. Nie mówiąc już o urodzenia dziecka. To moim zdaniem, jeżeli jest teraz taki program 500+, to ja myślę, że tutaj jednak powinni pójść jeszcze coś w kierunku osób właśnie niepełnosprawnych*”

- b. identyfikacja barier
- c. potrzeby, oczekiwania oraz dążenia środowiska
- d. przykłady prawidłowych rozwiązań / dobrych praktyk
- e. postulaty, propozycje i rekomendacje
- f. Inne zagadnienia

Część VI. Art.19 Niezależne życie i włączenie w społeczeństwo

a. ZAKRES I PRZEJAWY DYSKRYMINACJI

Ekspert: „*będąc osobami głuchoniewidomymi czasem jesteście jednak wykluczani w środowisku osób niewidomych czy w środowisku osób niesłyszących, nie mówiąc już o innych, tak? Dlatego tutaj jest ta mowa o tym wykluczaniu wśród wykluczonych. Jest ogromna grupa osób wykluczonych.. myślimy na przykład o wszystkich osobach z*

*niepełnosprawnościami, ale z uwagi na nasze ogromne problemy w komunikacji, przemieszczaniu się, porozumiewaniu się, dostępie do informacji. no dodatkowo **bywamy wykluczani w tych środowiskach tych trochę szerszych, do których też należymy i no właśnie, dokładnie tak samo dzieje się w innych krajach.***

Ekspert: „To z reguły nie jest zła wola, to nie jest to, że oni chcą mi dokuczyć, pokazać jak to lepiej funkcjonuje osoba pełnosprawna, tylko **generalnie jest to brak wiedzy, brak świadomości, że ja funkcjonuję inaczej.** I to samo każdego z nas dotyczy i to dotyczy głuchoniewidomych na całym świecie, tak? Że ludzie bardzo często nie wiedzą.”

Uczestnik X: „Bo z kolei chodzi... osoba głuchoniewidoma, czy dziecko głuchoniewidome **znajduje się w jakiejś placówce na otwartym, jak to się mówi integracyjnym, to musi mieć też względnie jakby takiego opiekuna, nauczyciela, asystenta, który widziałby pomagałby, pozwalałby jak gdyby się w tym wszystkim odnaleźć.** Tego tu brakuje.”

Uczestnik X: „... bo **brakuje też tych asystentów tak zwanych.** To powinno być też jak gdyby szkolone w wielu kierunkach. Nie tylko osoby głuchoniewidome, ale i też osoby współpracujące, osoby odpowiedzialne za tą całość, prawda?”

Uczestnik X: „Ja się spotkałam wielokrotnie z tym, że kiedy mówię, że pracuję w Towarzystwie Pomocy Głuchoniewidomym, ktoś mnie **poprawia i mówi „chyba Głuchoniemym?”.** No właśnie wiem co mówię. I wtedy jakby bardzo często osoby dopiero się zastanawiają. **Pierwszy raz słyszą o tym, że można mieć jednocześnie uszkodzony wzrok i słuch,** więc myślę, że jeżeli chodzi o informację w społeczeństwie, o edukację, to nie ma jakichś takich kompanii społecznych w ogóle”

Uczestnik X: „Czyli myślę, że też powinien być taki **obszar przygotowania dobrych trenerów- nie wahałbym się użyć tego terminu, trenerów w zakresie przemiany świadomości, budowania świadomości wśród osób z niepełnosprawnościami.** To jest niesłychanie ważne”

Uczestnik X: „ludzie się zastanawiają czasem **czy na przykład czy jeśli osoba nie widzi, to czy taktowanie jest powiedzieć „do widzenia” na przykład albo „do zobaczenia”.** Znaczy myślę, że jest to czasem indywidualne.. też w zależności od osoby, ale **to są takie bardzo małe sprawy, na które można właśnie nie zwrócić uwagi,** a które mogą też dużo zrobić w świadomości. Czyli taki savoir vivre jak gdyby też względem osób niepełnosprawnych. Ze jakby ludzie często boją się podejść, boją się odezwać czy jakkolwiek ujawnić się, że są obok i właśnie z takich podstawowych bardzo spraw.”

Uczestnik X: „osoby głuchoniewidome **mogą być izolowane** ze względu na to, że jak się pierwszy raz słyszy „osoba głuchoniewidoma”, to **mam tylko taki obraz, że zupełnie nie widzi i nie słyszy i jakby. w jaki sposób zorganizować im spotkanie, po co”**

Uczestnik X: „Drugą sprawą- kwestia bariery. Urzędnik, petent niewidomy, głuchoniewidomy.. **jest taka bariera.. pełnomocnik.. Co on musi zrobić? Musi za nas podpisy stawiać.** Czy my jesteśmy ubezwłasnowolnieni? A przecież ustawa mówi, że jesteśmy jednakowi wszyscy, i jeżeli nie jesteśmy ubezwłasnowolnieni, **a musimy prawnie pełnomocnika brać, żeby tego... podpis złożyć na przykład w Centrum Pomocy Rodzinie, żeby otrzymać jakiś sprzęt. To jest bardzo poniżające nas.”**

Uczestnik X: „**W jednym miejscu chcą pełnomocnika, a w drugim miejscu pełnomocnik w ogóle nie ma poważania.”**

b. IDENTYFIKACJA BARIER

- 1) Brak uświadamiających o potrzebach osób niepełnosprawnych kampanii społecznych;
- 2) Problematyka zrozumienia w społeczeństwie czym jest głuchoniemy, a kim głuchoniewidomy – brak edukacji społeczeństwa w tym zakresie;
- 3) Pełnosprawni nie wiedzą jak się komunikować z osobą niepełnosprawną- brak wiedzy;
- 4) Brak wiedzy w społeczeństwie, co do tego jak można pomóc osobom głuchoniewidomym;
- 5) W samym środowisku osób niepełnosprawnych dochodzi do wykluczenia wykluczonych w stosunku do osób głuchoniewidomych;
- 6) Konieczność posiadania opiekuna, asystenta na każdym etapie życia, nauki, funkcjonowania;
- 7) Brak egzekucji prawa, co do konieczności obecności pełnomocnika przy składaniu oświadczeń woli.
- 8) Brak zrozumienia po stronie osób niepełnosprawnych faktycznych korzyści z istnienia pełnomocnika;
- 9)

c. POTRZEBY, OCZEKIWANIA ORAZ DĄŻENIA ŚRODOWISKA

Uczestnik X: „jeżeli istniałby **taki ośrodek**, gdzie **kompletowane byłyby te wszystkie urzędnia**, taka osoba mogłaby sprawdzić **jak to wszystko funkcjonuje**, czy akurat dana rzecz odpowiada, no to w takim układzie to **przystosowanie do tego codziennego życia byłoby łatwiejsze.**”

Ekspert: „**programy edukacyjne dla dzieci od przedszkola..** no wręcz podstawy programowe, bo to się chyba tak mądrze nazywa, ale powinny zawierać więcej jakby miejsca, możliwości przekazania tych treści {przyj. o potrzebach , tak”

Uczestnik X: „Ostatnio od pewnego czasu widzę w telewizji **różne durne programy**, pokazujące.. nazwijmy to- życie codzienne różnych uczniów w szkole, „Dlaczego ja?” taki program albo, nie wiem, „Trudne sprawy”. Natomiast stwierdzam, że te programy są nadawane w świetnym czasie medialnym i one są zrobione w taki sposób, **ze aż się prosi, żeby wykorzystać ten sposób działania do zrobienia programów rzeczywiście słusznych.. może to złe słowo, ale służących czemuś dobremu.** Przecież można pokazać, nie wiem, dzień życia osoby, która ma problemy w komunikacji, osoby niepełnosprawnej, czy osoby.. no niekoniecznie z tym czy innym upośledzeniem, ale właśnie z jakimś problemem społecznym.”

Uczestnik X: „powinien być taki **obszar przygotowania dobrych trenerów- nie wahałbym się użyć tego terminu, trenerów w zakresie przemiany świadomości, budowania świadomości wśród osób z niepełnosprawnościami.**”

- d. przykłady prawidłowych rozwiązań / dobrych praktyk
- e. Postulaty, propozycje i rekomendacje
- f. Inne zagadnienia

Część VII. Art.22 Poszanowanie prywatności

a. ZAKRES I PRZEJAWY DYSKRYMINACJI

Ekspert: „Często osoba głuchoniewidoma **nie może dostać** jakby.. uzyskać, nie wiem, **swoich dokumentów medycznych**, bo **nie jest z kimś bliskim**, tylko tłumaczem-przewodnikiem, asystentem, a **prawo uniemożliwia nam przekazanie dokumentów osobie niespokrewnionej,**”

Uczestnik X: „Mówiliśmy tutaj o świadomości społeczeństwa wobec osób niepełnosprawnych. Zastęsałam taką historię i chodzi mi tutaj o **świadomość samych osób niepełnosprawnych**. Generalnie chodzi o rodzinę, która z powodów genetycznych.. ma już kilkoro dzieci, które są osobami głuchoniewidomymi. Dzieci mają zapewnioną opiekę, są rehabilitowane, uczą się, natomiast ci państwo nie czują się odpowiedzialni i w wolnej chwili planują kolejne dziecko, gdzie właściwie mają 100% pewności, że będzie również głuchoniewidome. **Pytanie: czy rozmowa z nimi, czy przekonanie ich, że może to nie jest zbyt odpowiedzialne czy jest ingerencją w ich życie prywatne? Czy jest jakas dyskryminacją? Chodzi o świadomość i odpowiedzialność. Dotyczy to obu stron.**”

Uczestnik X: „nie powinno się nikomu zabraniać. **Jeżeli mamy takie nieszczęście jak trafią się nam dzieci głuchoniewidome- w takim przypadku powinna być dopuszczalna aborcja.**”

Ekspert: „Znacząca pierwsza podstawowa rzecz jaką ludzie chcący założyć rodzinę.. do czego powinni mieć dostęp, to **pełna informacja**, tak? Żeby rzeczywiście mieli pełną świadomość jakie ryzyko podejmują, jakie jest ryzyko, nie wiem, prawdopodobieństwa, niebezpieczeństwo, jakkolwiek to nazwiemy, że pojawią się dzieci dziedziczące tą niepełnosprawność albo nie pojawienia się, bo są choroby genetyczne, ale są i nie i ta wiedza tak? I tego się **musimy domagać jakby, żeby to było gwarantowane, bo powinny być odpowiednie porady, materiały itd.**”

b. IDENTYFIKACJA BARIER

- 1) Zbyt rygorystyczne traktowanie konieczności posiadania pełnomocnika przez instytucje medyczne- utrudniony dostęp do dokumentacji medycznej;
  - 2) Brak działań edukacyjnych skierowanych do osób niepełnosprawnych w zakresie planowania rodziny z uwzględnieniem każdego aspektu (w tym problemów i obowiązków) oraz ryzyk dla potomstwa;
- c. potrzeby, oczekiwania oraz dążenia środowiska
- d. przykłady prawidłowych rozwiązań / dobrych praktyk
- e. postulaty, propozycje i rekomendacje

Ekspert: „... Czyli pierwsza rzecz- absolutne **prawo osób głuchoniewidomych**, tak samo z

każdą niepełnosprawnością, **do pełnej.. uzyskania pełnej informacji, wiedzy na temat potencjalnych ryzyk, konsekwencji itd., itd.,**"

f. Inne zagadnienia

Część VIII. Art.23 Poszanowanie domu i rodziny

a. ZAKRES I PRZEJAWY DYSKRYMINACJI

Uczestnik X: „**Tak właściwie nie ma żadnej takiej bariery, że osoby głuchoniewidome chcą założyć rodzinę i mieć dzieci, ale.. nie ma takich przeciwwskazań, prawda? Tylko problem jest taki, że te osoby nie do końca są świadome swojego postępowania, prawda? One też sobie najpierw muszą uświadomić czy są w stanie wychować, prawda?**”

b. IDENTYFIKACJA BARIER

- 1) Złe postrzeganie osób niepełnosprawnych przez społeczeństwo, utrudnia znalezienie partnera i partnerki do założenia rodziny;
- 2) Bariera finansowa utrudniająca założenie rodziny;
- 3) Brak asystenta rodziny- kogoś, kto pomagał by w prowadzeniu gospodarstwa domowego;

c. potrzeby, oczekiwania oraz dążenia środowiska

d. przykłady prawidłowych rozwiązań / dobrych praktyk

e. POSTULATY, PROPOZYCJE I REKOMENDACJE

Uczestnik X: „**Wydaje mi się, że dobrze by było, gdyby na przykład ten pracownik socjalny, znając specyfikę osób niepełnosprawnych itd. szczególną troską taką rodzinę objął, prawda? ...żeby ono nie odczuwało takich braków, a ta rodzina, rodzic, który ma takie problemy miałby takie wskazówki bardzo istotne, bo **byłyby tymi oczami właśnie tych różnych problemów,****”

Ekspert: „Organizacja... przykładowo jest organizacja działająca sprawnie na terenie Wrocławia, tak? I ona ma specjalistów, którzy są przygotowani do wsparcia rodziny, są przygotowani do wsparcia osoby... właśnie chodzi o to, że wtedy znając specyfikę osób głuchoniewidomych, mając możliwość kompleksowego wsparcia dla tych osób w oparciu o kontrakt podpisany na 5 lat, tak? Zapewnione środki finansowania i chyba to będzie największa gwarancja, że osoby głuchoniewidome uzyskają wsparcie kompleksowe.”

f. Inne zagadnienia

Część IX. Art.30 Udział w życiu kulturalnym, rekreacji, wypoczynku i sporcie

a. ZAKRES I PRZEJAWY DYSKRYMINACJI

Uczestnik X: „No i właśnie cały czas sprowadza się do tego, bo wiadomo mogłaby osoba głuchoniewidoma taka, która chciałaby gdzieś pojechać, owszem, mogłaby, jakby sfinansowała, zapłaciła za pobyt, zapłaciła za podróż itd. Ale której osobie, która ma najczęściej najniższe wyposażenie, najniżej zarabia, a jeszcze do tego często musi kupić jakiś sprzęt, mogłaby sobie pozwolić na sfinansowanie właśnie takiej osoby, która by pomagała na wczasach czy na jakimś turnusie, czy nawet jakiejś wycieczce itd. To jest bariera.”

Uczestnik X: „A temat sportu, jakichś zainteresowań.. na przykład u nas, nasz rejon wrocławski- my z żoną chcieliśmy się zapisać gdzieś tam.. do tego KROSu czy jak to się nazywa we Wrocławiu... nie chcą nas, bo wolą widzące osoby na wózkach, czy jeszcze tu miejscowych z Wrocławia, niż my gdzieś z peryferii, z daleka. Nie mamy dostępu do tego ze względu na komunikację z nami. My z nimi się nie możemy się skomunikować, oni z nami. Nie mamy dostępu do takiej sfery.”

b. IDENTYFIKACJA BARIER

- 1) Brak wsparcia finansowego by opłacić udział asystenta/ opiekuna w korzystaniu z wyjazdu, wypoczynku;
- 2) Wykluczenie wśród wykluczonych – mała oferta integracyjno sportowa dla osób niepełnosprawnych.

- c. Potrzeby, oczekiwania oraz dążenia środowiska
- d. Przykłady prawidłowych rozwiązań / dobrych praktyk
- e. Postulaty, propozycje i rekomendacje
- f. Inne zagadnienia

Część X. Art.12 Równość wobec prawa i Art. 13 Dostęp do wymiaru sprawiedliwości

a. ZAKRES I PRZEJAWY DYSKRYMINACJI

Uczestnik X: „*problem wyodrębnienia osób głuchoniewidomych jako oddzielnej jednostki prawnej, bo u nas w jednostce był taki przypadek, że osoba niewidoma nie mogła dostać dofinansowania na aparat słuchowy, bo miała orzeczenie, że jest niewidomą, więc to dofinansowanie jej się.. nie przysługiwało. Więc moim zdaniem ta kwestia prawna też jest bardzo ważna.*”

b. IDENTYFIKACJA BARIER

- 1) Problem z właściwym, legalnym określeniem zakresu kategorii osób głuchoniewidomych prowadzi często do utraty możliwości skorzystania z świadczeń socjalnych, dojazdu do urzędów itp.

- c. potrzeby, oczekiwania oraz dążenia środowiska
- d. przykłady prawidłowych rozwiązań / dobrych praktyk
- e. postulaty, propozycje i rekomendacje
- f. Inne zagadnienia

Część XI. Art. 9 Dostępność i Art. 20 Mobilność

a. ZAKRES I PRZEJAWY DYSKRYMINACJI

Ekspert: „No choćby właśnie **nie ma sprzętu wspomagającego słyszenie na przykład, nie ma przekazu tekstowego.** Tutaj na tej debacie mamy sytuację modelową, mamy sytuację idealną, tak? Która powinna być wszędzie w przestrzeni publicznej, w której my się pojawiajemy. Czyli **tak powinno być, nie wiem, na spotkaniach wyborczych, tak powinno być na koncertach, w kinach, w teatrach,** tak robimy na przykład na rekolekcjach dla głuchoniewidomych, jeżeli jest potrzeba, więc mamy tego świadomość, próbujemy to robić, natomiast ogromną barierą jest to, że 90% tak się nie dzieje, tak? **Idziemy do kina- nie ma pętli indukcyjnej, nie ma audiodeskrypcji; idziemy do teatru- to samo; idziemy do kościoła- to samo; idziemy na wyższą uczelnię- to samo. Po prostu to jest ogromna bariera, która właśnie utrudnia nam funkcjonowanie, takie autentyczne włączenie.**”

Ekspert: „Wiemy jak jesteśmy u lekarza jaka jest fatalna akustyka w gabinecie lekarskim, **doświadczamy** chyba też tego, że **lekarz czy pielęgniarka rozmawia z osobą nam towarzyszącą a nie z nami, brak jest właśnie z ich strony wiedzy, świadomości, że to my jesteśmy podmiotem a nie przedmiotem ich działania.** Właśnie brak... placówki medyczne **nie mają** czegoś takiego jak **sprzęt wspomagający komunikację z osobami na przykład głuchoniewidomymi.**”

Ekspert: „To jest jedna z kluczowych barier- **brak non stop jakby dostępnych niezależnie od projektu, niezależnie od wahań takich związanych z dostępnością środków publicznych dla organizacji, stałego, regularnego wsparcia tłumacza-przewodnika** czy szerzej mówiąc **asystenta, asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością**”

Uczestnik X: „Ale ja bym chciała jeszcze poruszyć taką **edukację ustawiczną, bo... brakuje takiego ośrodka, gdzie byłaby jakaś kadra odpowiednio przygotowana, kompleksowo po prostu pokazała jakie są urządzenia, jak się z nich korzysta, bo nie każde takie wspomagane urządzenia takie wspomagające funkcjonowanie, nie dla każdego się nadaje.** Tak widzi się w telewizji czy gdzieś tam dalej, że coś takiego jest, ale nie ma możliwości sprawdzenia, wypraktykowania.”

Uczestnik X: „Jest **bardzo dużo różnych urządzeń wspomagających, ale bardzo często nie każde jest dostępne. Zbyt drogi jest.** Nie do końca dofinansowany jest w takiej adekwatnej kwocie, żeby można było po prostu dopasować sobie to urządzenie. Drugą sprawą też jest **bariera wiekowa. Jest grupa wiekowa co ma trochę większe dofinansowanie, 60+ już jest niestety bardzo trudno**”

Uczestnik X: „jeżeli **ktoś ma specyficzne uszkodzenie słuchu**, to nie każdy typ aparatu.. tutaj jest właściwy dobór i najczęściej to uderza bardzo drogo. **Dofinansowanie adekwatne do tych aparatów jest bardzo małe**. Po prostu bark finansów. I taka osoba, która potrzebuje powiedzmy aparatu, do tego jakieś urządzenie, które by pozwoliło funkcjonować w przestrzeni, prawda?”

Uczestnik X: „bariery w przestrzeni publicznej, prawda? To znaczy tak: **większość pomieszczeń... w zależności od tego jaka jest dysfunkcja wzroku.. są ciemne, brak ciągów komunikacyjnych**. Wchodzisz do lokalu, nie wiadomo jak tam się obrócić, prawda? Bo jest przygaszone światło albo tylko świeczka.. Nawet jak do tego kina się idzie. Faktem.. jest tam ta audiodyskrypcja itd., ale **żeby się dostać do tego kina to już jest problem. Bez osoby drugiej się nie dostaną**. Nie ma ciągów komunikacyjnych albo jest ponuro, ciemno, a żeby dojechać to jest druga sprawa”

Uczestnik X: „**w komunikacji są źle oznakowane numery**. gdzie nawet **nie można przeczytać jaka to jest linia, jaki to jest autobus**.”

Uczestnik X: „**Większość lamp** to wszystko jest **nakierowane właśnie na ulice, samochody, chodniki jak są szerokie, bo chodnik jest dla pieszych, ścieżka rowerowa, żywopłot itd. Te chodniki są strasznie ciemne**.”

Uczestnik X: „**te urządzenia** są... które są dla nas dostępne, droższe czy tańsze- obojętnie, nie ma znaczenia, ale ma znaczenie, że one są bardzo, bardzo delikatne i **one nie wytrzymują 5 lat**. Właśnie **ja bym bardzo wnioskowała, żeby one były zmieniane** chociaż.. protezy, nie wiem jak to się określa, ortopedyczne były zmieniane **jednak co trzy lata**. To jest bardzo ważne”

Uczestnik X: „chciałem poruszyć temat **aktualizacji programów** na przykład mamy **programy mówiące, które wymagają aktualizacji co jakiś czas**. Za każdą aktualizację musimy płacić. A nie powinno to być, bo możemy sobie **co 5 lat aktualizować, a jest jedna darmowa aktualizacja**. I jeżeli teraz na przykład teraz mamy Windows 10, to musimy już na przykład Windows 16.. dostać Windowsa, bo ja mam Windowsa... 16 lub 17, to już muszę zapłacić 1200zł, żeby doaktualizować ten program. Ja myślę, że dobrym rozwiązaniem byłoby dostać NVDH, który jest **program darmowy**, ale jeszcze potrzeba... on jest nie do końca... nie do końca opracowany.”

Uczestnik X: „Ja o zwykłej, normalnej barierze poruszania się, **przystosowania roślinności do możliwości przejścia** po prostu zwykłym chodnikiem. Bo ani chodniki nie są

przystosowane, bo mają **plyty nierówne**, a jeżeli jest się wysokim to jest **niemożliwe przejście pod krzakami, pod zwisającymi gałęziami...** Chyba w Urzędzie Wojewódzkim czy Miejskim są architekci krajobrazu, no to tym bardziej ładniej wygląda płot zadbane po prostu i chodnik wyrównany. Na Zachodzie tego nie ma. **Panie w szpilkach mogą chodzić, a my to w ogóle w jakichś.."**

Uczestnik X: „zupełne **nieprzystosowanie infrastruktury**., szczególnie **starszych budynków**, bo nowe już teraz troszkę się zmieniają wymagania i sytuacja troszkę się poprawia”

Uczestnik X: „w autobusach bardzo często- **kierowcy wyciszają mowę jaki jest dany przystanek**, jaki będzie następny, **i tak samo jakie są numery autobusów**. Bardzo często **nie chcą włączyć po prostu**”

Uczestnik X: „Bodajże w Warszawie też **jest udźwiękowiony przystanek**, ale to jest dosłownie taki **mały głośniczek na słupku** i tam można odśluchać sobie. Nie zawsze jest taka możliwość ze względu na **hałas**. Odsłuchać sobie jaki autobus podjeżdża.”

Uczestnik X: „Poważnym problemem są **samochody**, które **parkują na chodnikach**. Osoba z laską, która sobie musi tam radzić, co chwila jest narażona na jakieś takie... **stukanie po samochodach**”

Uczestnik X: „**Krótkie są dosyć gwarancje na urządzenia**. Na aparaty słuchowe na przykład. Więc już powiedzmy **po 2-3 latach na własny koszt trzeba naprawiać taki aparat**.”

b. IDENTYFIKACJA BARIER

- 1) Zbyt małe dofinansowanie do urządzeń wspomagających (np. aparatów słuchowych);
- 2) Pomieszczenia zbyt ciemne i architektonicznie nie przystosowane do tej grupy osób niepełnosprawnych;
- 3) W komunikacji publicznej oznaczenia się słabe i nieprecyzyjne;
- 4) Symbole i oznakowania na schodach nie są dokładne i często zlewają się z oznaczeniem samych schodów (doblaski);
- 5) Stałe, cykliczne opłaty (aktualizacje) związane z utrzymaniem oprogramowania

komputerowego na poziomie zapewniającym czytanie nowych wersji dokumentów;

- 6) Mała ilość tłumaczy- przewodników dostępnych na rynku;
- 7) Zaniedbane ciągi komunikacyjne- zwisające drzewa i parkujące na nich samochody- brak egzekucji przepisów. Osoby niewidome doznają uszczerbków i same powodują szkody;
- 8) Zawyżone ceny na urządzenia;
- 9) Krótkie gwarancje na sprzęt specjalistyczny;

Potrzeby, oczekiwania oraz dążenia środowiska

c. PRZYKŁADY PRAWIDŁOWYCH ROZWIĄZAŃ / DOBRYCH PRAKTYK

Uczestnik X: „Chciałam się podzielić **takim konkretnym rozwiązaniem**, z jakim spotkałam się w **Gdyni**, z której pochodzę, **jeśli chodzi o infrastrukturę**. Tam pewna organizacja, która zajmuje się różnymi projektami, stworzyła taki innowacyjny projekt, mianowicie zebrała.. **stworzyła takie grupy, patrole ludzi z niepełnosprawnością motoryczną, sensoryczną, ludzi pełnosprawnych, którzy spacerowali**. Spacerowali po takich miejscach, po których najczęściej sami chodzą, czyli do lekarza, czyli do sklepów, do.. do wszelkich takich miejsc, w których codziennie potrzebują i **stworzyli bardzo wartościową dokumentację fotograficzną, opisową, zaznaczyli na mapie gdzie są pewne przeciwności**, z którymi się spotykają. Stworzyli taką wielką mapę pełną ścieżek i przekazali to do Urzędu Miasta, który również bardzo chętnie współpracował z nimi, to znaczy przyjął to i wziął to pod uwagę.”

d. POSTULATY, PROPOZYCJE I REKOMENDACJE

Uczestnik X: „wystarczyło, żeby co drugą **lampę zwrócić na chodnik**”

Uczestnik X: „**Komunikacja, która podjeżdża** powinna już na wierzchu, zanim dojedzie do przystanku, **komunikować numer autobusu czy tramwaju**. U nas jeszcze tego nie ma ja i tak jestem w takim stanie na przykład, że jestem jeszcze po wypadku i muszę mieć zawsze tłumacza-przewodnika.”

Uczestnik X: „Uważam, że jeżeli **chodzi o sprzęt rehabilitacyjny dla dzieci i młodzieży**, wydaje mi się, że takim dobrym rozwiązaniem byłoby, żeby firmy, które produkują jednak mocno zaawansowane technologicznie, ... **po prostu dawały na zasadzie testowania.. dzieci i młodzież po prostu dostawałaby za darmo, w zamian właśnie za opinie, za uwagi na temat tego sprzętu...**”

Uczestnik X: „[przyp. potrzeba miejsca], gdzie **mogłyby być wszelkiego rodzaju udoskonalenia dostępne**, gdzie można by było po prostu sprawdzić, wypróbować co jest dobre, a co jest niedobre. Bo wiadomo, że sprzęt jest dobry, ale nie dla każdego. Tutaj właśnie no.. ale przede wszystkim, **żeby to była dostępność zbilansowania**, to potrzebne są środki na to, żeby można było kupić sobie taki żeby fajnie się funkcjonowało, fajne było, a nie tak „to nie dla mnie, bo mnie na to nie stać.”

Uczestnik X: „**Konsultacja architektów z osobami głuchoniewidomymi.**”

Uczestnik X: „Chciałam tylko powiedzieć, że tutaj **architektonicznie to rozwiązaniem jest wprowadzenie do prawa budowlanego pewnych rozwiązań i wtedy one po prostu muszą być stosowane**, no i też na poziomie prawnym sprawdzane w projektach.”

e. Inne zagadnienia

Część XII. Art. 29 Udział w życiu politycznym i publicznym i art. 4 Empowerment

a. ZAKRES I PRZEJAWY DYSKRYMINACJI

Ekspert: „**Nasza definicja**, stosowana w TPG.. ... ona powstała chyba w 2007 roku, ale ten sposób definiowania osób głuchoniewidomych dosyć szybko torował sobie drogę w świadomości osób, które z głuchoniewidomymi pracują, również w Polsce, tak? Zaczynaliśmy od definicji bardzo medycznych, pisząc jaki jest ubytek wzroku, jaki jest ubytek słuchu, każdą z tych niepełnosprawności rozpatrywaliśmy odrębnie i na tej podstawie, analizując audiogramy, analizując zaświadczenia lekarskie od okulistów, staraliśmy się określić, czy ktoś jest osobą głuchoniewidomą czy nią nie jest. Bardzo szybko po naszych różnych warsztatach, zajęciach, kontaktach z osobami głuchoniewidomymi przekonaaliśmy się, że to jest absolutnie nieadekwatny, nierealny jakby sposób definiowania niepełnosprawności, niestety wciąż w Polsce obowiązujący i **dlatego wciąż w Polsce nie istnieje w ogóle pojęcie „głucho-słępoty”, „osoby głuchoniewidomej”.**”

Ekspert: „**Bo trudno uczestniczyć w debacie**, w spotkaniu, **nie mając możliwości przeczytania konsultowanych dokumentów**, nie wiem, w Braille’u, odsłuchać ich na nagranych dźwiękowo, zapoznać się z nimi w języku migowym itd., itd. Tu też jest ogromna bariera, bo wciąż **takich dobrze przygotowanych konsultacji**, przygotowanych procesów przygotowywania decyzji ważnych dla nas czy to lokalnie- w gminie, powiecie czy na skalę

kraju.. **no praktycznie jest to rzadko.**"

Ekspert: „Ja powiem, że połowa, $\frac{3}{4}$ pism, które otrzymuje w dziale minister **w pierwszej wersji otrzymuje w niedostępnej dla mnie**. Musze się **dopiero grzecznie upomnieć**, zwrócić uwagę no i wtedy dostaję wersję w innym jakimś formacie, w którym mogę sobie przeczytać. Więc to jest też **taki bardzo ważny aspekt**, który **warunkuje możliwość naszego aktywnego udziału w życiu społecznym**, politycznym, do którego, znowu nawrócę..”

Uczestnik X: „jak się **dostać do rządu jako poseł, jako radny**, żeby cisnąć tych ludzi, prawda? Bo to też nie jest tak łatwo. „**Nie można się z nim dogadać i on chce być posełem.**” No więc jak się dostać do tych struktur?”

Uczestnik X: „chciałam jeszcze poruszyć **kwesję tych udogodnień, które się wprowadza**. To wspaniale, że one są, aczkolwiek mam takie wrażenie, że **nie zawsze są one przemyślane**. Przykładem chociaż **byłyby przejścia na światłach z sygnałem dźwiękowym**, który jest cały czas puszcany i w momencie kiedy każde przejście dla pieszych ma swój sygnał, **a tych przejść na jednym skrzyżowaniu jest 6**, one są w niedalekiej odległości, to nawet osoba zupełnie dobrze widząca i dobrze słyszająca **nie jest w stanie skorzystać z takiego udogodnienia**, więc wydaje mi się, że zanim się wprowadzi jakieś udogodnienie, należałoby **najpierw skonsultować to z zainteresowanym środowiskiem** czy rzeczywiście wprowadzi to jakieś ulepszenie i czy będzie to pomocne”

Uczestnik X: „**Jeżeli chodzi o organizacje**. Jakie muszą być warunki spełnione, żeby ona mogła w pełni funkcjonować. Bo to jest tak: **stabilność finansowa utrzymania**, jak to się mówi, tej całej siedziby organizacji, gdzie my po prostu się spotykamy, organizujemy różnego rodzaju wsparcia. **To utrzymanie stabilności finansowej**. Druga sprawa to **oczywiście wolontariat, tłumacze-przewodnicy** i tutaj właśnie to jest też tak właśnie no... to też jest związane z też finansami, prawda? Żeby utrzymać tą kadre, poza tym wiadomo że tłumacz-przewodnik, czy wolontariusz robi to w wolnych chwilach, ale to nie do końca jest... duże zaangażowanie, dużo też w to wkładają, ale to jest też ograniczone, **dlatego że muszą mieć jakieś źródło utrzymywania** i albo się uczą, albo gdzieś pracują”

Uczestnik X: „.. Moje pytanie jest takie: **ile osób z państwa środowiska jest w radach społecznych**, które mają doradzać starostom i marszałkom na terenie województwa państwa? Czy pacie taką informację i kontakt do takiej osoby?” **Odpowiedź: [przyp. żadnego pozytywnego odzewu].**

Ekspert: „Rzeczywiście **coraz mniej jest niestety tego ducha takiego typowo sektorowego**,

*tak? Realizacja dużych projektów, o które możemy się ubiegać pod bardzo konkretnym kontem, na bardzo konkretny cel dawała Towarzystwu konkretne pieniądze, konkretne środki na realizację konkretnych działań. Nie bez powodu używam tego słowa „konkretny”, tak? Bo takim jakby ograniczeniem dużych projektów... znaczy z jednej strony zaletą, bo pokazujemy co chcemy zrobić, musimy to zrobić, ale **jednocześnie czasami zamyka perspektywę szerszego myślenia, skupia nas na papierologii, na biurokracji, na dbałości o formalność poprawną, a gdzieś tam ginie człowiek, tak? I bardzo mocno tego, jako TPG doświadczaliśmy w ostatnim okresie”***

Ekspert: *„**Nie jest tak łatwo w ogóle ukształtować grupę świadomych, gotowych do działania, przygotowanych, z odpowiednim szkoleniem liderów środowisk poszczególnych. To co ostatnio bardzo mocno się w naszym środowisku dało jakby tak zaobserwować czy w ostatnim nawet roku, to bardzo mocno dotarło do mnie, do innych, którzy kierują organizacją, to jest taka silna tendencja do regionalizacji, tak?”***

Uczestnik X: *„Tu pani wspominała wcześniej o jakichś Wojewódzkich Radach Społecznych... byłem kiedyś na osiedlowym takim tym... **Przed wyborami to chętnie, proszę bardzo.. „my tego, my to, my tamto”.** Jak przyszło co do czego nie ma nikogo. Dlatego możemy sobie apelować, możemy to.. **Może jedyna apelacja to do funduszy, żeby nas wspierali czy coś, a tak leżymy na łopatkach.”***

- b. Identyfikacja barier
- c. Potrzeby, oczekiwania oraz dążenia środowiska
- d. Przykłady prawidłowych rozwiązań / dobrych praktyk
- e. Postulaty, propozycje i rekomendacje
- f. Inne zagadnienia

Część XIII. Art. 6 Niepełnosprawne kobiety (ujęcie horyzontalne na podstawie pozostałych artykułów)

- a. zakres i przejawy dyskryminacji
- b. identyfikacja barier
- c. potrzeby, oczekiwania oraz dążenia środowiska
- d. przykłady prawidłowych rozwiązań / dobrych praktyk
- e. postulaty, propozycje i rekomendacje

f. Inne zagadnienia

Część XIV. Art. 7 Dzieci (ujęcie horyzontalne na podstawie pozostałych artykułów)

- a. zakres i przejawy dyskryminacji
- b. identyfikacja barier
- c. potrzeby, oczekiwania oraz dążenia środowiska
- d. przykłady prawidłowych rozwiązań / dobrych praktyk
- e. postulaty, propozycje i rekomendacje
- f. Inne zagadnienia

Część XV. Inne obszary dyskryminacji (nierównego traktowania)

- a. zakres i przejawy dyskryminacji
- b. identyfikacja barier
- c. potrzeby, oczekiwania oraz dążenia środowiska
- d. przykłady prawidłowych rozwiązań / dobrych praktyk
- e. postulaty, propozycje i rekomendacje
- f. Inne zagadnienia

